

Με το προηγούμενο τεύχος, η Ουτοπία συμπλήρωσε 15 χρόνια ζωής. Με το σημερινό εισέρχεται στο 16ο. Η Ουτοπία επιβίωσε, παρά τις δυσόιωνες προβλέψεις ορισμένων συναδέλφων και εισήλθε πλησίον στην εφηβική ηλικία. Αν και γεννήθηκε σε «καιρούς της καταφρόνιας» (Η. LeFebvre), επιβίωσε σε πείσμα των καιρών. (Άλλωστε η ουτοπία ποτέ δεν πεθαίνει!). Ας διατυπώσουμε, λοιπόν, μερικές σκέψεις για τον χαρακτήρα και την πορεία του περιοδικού, απ' αφορμή την «επέτειό» του.

Ορισμένοι φίλοι βρήκαν ηττοπαθή τον τίτλο του περιοδικού. Εσείς γυρνάτε πίσω από τον 19ο αιώνα, μας έλεγαν, οπότε η φιλοσοφία του μαρξισμού είχε ήδη κατακτήσει το καθεστώς επιστήμης, και ο Ένγκελς έγραφε το γνωστό βιβλίο: Ουτοπικός και Επιστημονικός σοσιαλισμός. Με το καθεστώς της φιλοσοφίας έχουμε ασχοληθεί. Ως προς το επιστημονικό: Η ουτοπία είναι κατ' ανάγκην αντεπιστημονική; Ανορθολογική; Η ουτοπία, από την αρχαιότητα μέχρι την εποχή του Ένγκελς, οραματιζόταν μια πολιτεία που δεν υπήρχε, αλλά που θα μπορούσε να γίνει ο τόπος της κοινωνικής συμβίωσης. Μια ματιά στην ιστορία φανερώνει ότι υπήρξαν αντιδραστικές ουτοπίες, άλλες ανέφικτες, αλλά και κριτικές ριζοσπαστικές και επαναστατικές ουτοπίες.

Και η δικιά μας Ουτοπία;

Παιδί μιας δύσκολης εποχής, μιας εποχής καταρρεύσεων, αντεπαναστάσεων και κυριαρχίας του καπιταλισμού-ιμπεριαλισμού, η Ουτοπία δεν μπορούσε να αποβλέπει σε ένα «λαμπρό» μέλλον. Οι λεωφόροι της ιστορίας ήταν κλειστές το 1991-1992. Θέσαμε, λοιπόν, ένα περιορισμένο ρεαλιστικό (αν και ουτοπικό) στόχο: Κριτική του παρόντος. Ανίχνευση των θετικών δυνατοτήτων του.

Η Ουτοπία αυτοχαρακτηρίστηκε ως περιοδικό θεωρίας και πολιτισμού. Οι δύο αυτές έννοιες είναι απέραντες σε έκταση. Εμείς προσδιορίσαμε ως κύριο αντικείμενο του περιοδικού, τη Φιλοσοφία, τη φιλοσοφία των Επιστημών, τη θεωρία της Τέχνης, την Ιστορία, καθώς και περισσότερο ειδικά θέματα: παιδεία, περιβάλλον κ.λπ. Προφανώς δεν σκοπεύαμε να ανταγωνιστούμε τα ειδικά περιοδικά. Ως περιοδικό επιστημονικό (με ό,τι αυτό σημαίνει), αλλά γενικής παιδείας και έρευνας, είχαμε ορίσει ως επιδίωξη, να προσεγγίζουμε τα θέματά μας στο γενικότερο, επιστημονικό και φιλοσοφικό επίπεδο. Έτσι, θα αποφεύγαμε και την στενή εξειδίκευση, αλλά και το αντίθετό της, την κενή γενικολογία. Ο μεγάλος ιδεαλιστής Χέγκελ, συνέβαλε στον προσανατολισμό μας: «Η Φιλοσοφία είναι εις το έπακρον εχθρική στο αφηρημένο και επιστρέφει στο συγκεκριμένο». Και για να μην αδικήσουμε και τον επίσης μεγάλο μαθητή του, τον Μαρξ, θυμίζουμε την ανάλυσή του για τη διπλή κίνηση της νόησης, στην Εισαγωγή στην Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας.

Ωραίες οι καλές (ελπίζουμε) προθέσεις. Τι θα μπορούσαμε όμως να κάνουμε σε μια χώρα με όχι και τόσο πλούσια μαρξιστική παράδοση και, προπαντός, σε μια εποχή απογοήτευσης και σύγχυσης;

Η Ουτοπία τοποθετήθηκε εξ' υπαρχής στο χώρο της Αριστεράς, αλλά συνειδητά και

εξ υπαρχής είχε επίσης αποφασίσει να μην εμπλακεί στις διαμάχες της πολυδιασπασμένης Αριστεράς. Βεβαίως το περιοδικό έχει πολιτική θέση και παίρνει θέση στα ζητήματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές του. Άλλο όμως περιοδικό με πολιτική θέση, και άλλο περιοδικό, όργανο ενός ορισμένου κόμματος ή μιας ορισμένης οργάνωσης.

Με ποια κριτήρια, λοιπόν, θα συγκροτούσαμε τη «Συντακτική Επιτροπή»; Εδώ επικαλεστήκαμε την αρωγή δύο «πνευμάτων»: του Χέγκελ, αλλά και του Λένιν: «ενότητα μέσα στη διαφορά». Ο μέγας Πλάτων είχε ως προμετωπίδα στην Ακαδημία του: «Μηδείς αγεωμέτρητος εισείτω!» Εμείς στο ταπεινό γραφείο μας γράψαμε: «Δεν μας ενδιαφέρουν οι κομματικές ταυτότητες». Έτσι κατορθώσαμε αυτό που έπρεπε να κατορθώσουν (ή έστω να επιδιώξουν) οι οργανώσεις της Αριστεράς: να εργαστούμε για την κοινή προσπάθεια, με τις διαφορές μας, μη αποκρύπτοντας τις διαφορές μας. Η ανοιχτή, ειλικρινής συνεργασία, εξάλλου, διευκολύνει την αμοιβαία κατανόηση και τη διαδικασία ουσιαστικής ενότητας, παρά τις διαφορές.

Η Ουτοπία είναι καρπός συλλογικής προσπάθειας. Αλλά, αναπόφευκτα, οι δυνατότητές μας είναι κατώτερες από τις επιδιώξεις μας. Αν ριζούμε μια ματιά στα 75 τεύχη του περιοδικού, θα βρούμε ένα πλούτο θεμάτων και επεξεργασιών, αλλά θα διαπιστώσουμε και κενά (ή περίπου κενά) κυρίως στην ιστορία, στη θεωρία τέχνης, στη συστηματική παρέμβαση στην ιδεολογική συγκυρία κ.λπ.

Πολλοί αναγνώστες μας παραπονούνται για το μήκος πολλών άρθρων, για τη δυσνόητη γλώσσα άλλων, για τις πολλές παραπομπές, για τον ακαδημαϊκό χαρακτήρα πολλών κειμένων. Οι παρατηρήσεις αυτές είναι σωστές. Αλλά: στόχος μας είναι ένα περιοδικό επιστημονικό, όχι ακαδημαϊκό. Όμως οι συνεργάτες μας είναι, σχεδόν όλοι, πανεπιστημιακοί δάσκαλοι και ερευνητές. Συνεπώς, δεν μπορούμε να απαλλαγούμε εντελώς από τον ακαδημαϊσμό. Ως προς τη γλώσσα, το μήκος και το πλήθος των παραπομπών, προσπαθούμε να τα αποφύγουμε και στο μέλλον θα είμαστε πιο αυστηροί. Αλλά, αγαπητοί αναγνώστες, βοηθείστε και σεις με πιο συστηματικές παρατηρήσεις και υποδείξεις.

Εν τέλει, δεν έμεινε χώρος να μιλήσουμε για το σημερινό τεύχος, το οποίο, όπως πάντα, επιχειρεί να συνδυάσει το επίκαιρο με το πάγιο ενδιαφέρον. Ως προς την «εικονογράφηση»: Στο σημερινό τεύχος παρουσιάζουμε έργα της χαράκτριας Άριας Κομιανού. Η Άρια Κομιανού γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε χαρακτηριστική με δάσκαλο τον Κώστα Γραμματόπουλο. Έχει κάνει πολλές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Για το έργο της γράφει ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος. Επιλογή και επιμέλεια, όπως πάντα, η Μαρία Κοκκίνου.